

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.71

Судомир Світлана Михайлівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і менеджменту
(ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»)*

Sudomyr Svitlana

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics and Management
SS NULES of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute»*

ORCID: 0000-0002-2574-1724

Тшонковскі Конрад

*доктор економічних наук, професор,
викладач кафедри менеджменту
Академія прикладних наук (WSHIU) (Познань, Польща)*

Trzonkowski Konrad

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
lecturer of the Department of management
Academy of Applied Sciences (WSHIU) (Poznan, Poland)*

ORCID: 0000-0002-3129-5732

Колісніченко Пауліна

*кандидат економічних наук, доцент,
проректор з міжнародного співробітництва
Академія прикладних наук (WSHIU) (Познань, Польща)*

Kolisnichenko Paulina

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vice Rector for International Cooperation
WSHIU Academy of Applied Sciences (Poznan, Poland)*

ORCID: 0000-0001-6730-1236

**УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД
LIQUIDITY MANAGEMENT IN THE BANKING SECTOR OF
UKRAINE DURING THE WARTIME PERIOD**

Анотація. У статті розглянуто питання щодо сучасних управлінських аспектів системи менеджменту банківського сектору України в складних економічних умовах. Зважаючи на проведений аналіз інформаційних та наукових ресурсів, зауважено на тому, що в умовах українських реалій банківська сфера потребує інноваційних рішень та подальшого удосконалення банківської діяльності, що породжує проблему у більш детальному вивченні питання розвитку банків в Україні. Проведено емпіричний аналіз реалій банківської сфери України в умовах воєнного стану. У процесі дослідження встановлено, що практика діяльності банківського сектора України показує позитивну тенденцію адаптації роботи закладів даної сфери до кризових умов. Зазначено, що в умовах жорсткої економічної та фінансової політики банківські установи на постійній основі надають кредитні послуги, підтримують роботу клієнтської мережі, зберігають операційну ефективність, прибутковість тощо. На основі «Звіту про фінансову стабільність», що сформований Національним банком України, з'ясовано, що український банківський сектор наразі є високоліквідним. Зауважено на тому, що гривневі кошти населення майже не зростають, але їх строкова структура покращується. Встановлено, що у 2023 р. темпи приросту строкових гривневих депозитів населення зросли. Цьому сприяло підвищення банками відсоткових ставок за довгими депозитами у відповідь на зміни в монетарній політиці НБУ. Указано, що популярність валютних вкладів серед населення знизилася. Зазначений аспект пояснюється тим, що зі стабілізацією валютного ринку та скороченням розриву між готівковим та офіційним валютним курсом, населення втрачає мотиви купляти

безготівкову валюту на депозити. У підсумку зазначено, що якщо українська економіка не буде відчувати якихось інших економічних девальвацій, і допомога ззовні буде надходити у тому ж об'ємі, як є наразі (мається на увазі підтримка країн Євросоюзу та Європейського банку реконструкції та розвитку), то грошові надходження у банківську сферу будуть підтримуватися на тому ж рівні, що в деякій мірі стабілізуватиме загальну макро- та мікро- ситуацію в Україні.

Ключові слова: банківська діяльність, фінанси, менеджмент, криза, економіка.

Summary. The article considers the issues of modern managerial aspects of the management system of the banking sector of Ukraine in the difficult economic conditions. Given the analysis of information and scientific resources, it is emphasized that in the context of Ukrainian realities, the banking sector requires innovative solutions and further improvement of banking activities, which raises the necessity of a more detailed study of the development of banks in Ukraine. An empirical analysis of the realities of the banking sector of Ukraine under martial law has been carried out. In the course of the study, it was found that the practice of the banking sector of Ukraine shows a positive trend of adaptation of the work of institutions of the given sphere to the crisis conditions. It is noted that in the context of tight economic and financial policies, banking institutions provide credit services on an ongoing basis, maintain the client network, retain operational efficiency, profitability, etc. Based on the Financial Stability Report prepared by the National Bank of Ukraine, it was found that the Ukrainian banking sector is currently highly liquid. It is mentioned that the UAH funds of the population are almost not increasing, but their term structure is improving. It was established that in 2023, the growth rate of household term in UAH deposits increased. This was facilitated by banks raising interest rates on long-term deposits in response to changes in the NBU's monetary policy. It is noted that the popularity of foreign

currency deposits among the population has decreased. This aspect is explained by the fact that as the FX market stabilises and the gap between the cash and official exchange rates narrows, the population is no longer motivated to buy non-cash foreign currency for deposits. In conclusion, it is stated that if the Ukrainian economy will not experience any other economic devaluations, and external assistance will continue to flow at the same level as it is now (meaning support from the EU and the European Bank for Reconstruction and Development), then cash flows to the banking sector will be maintained at the same level, which will to some extent stabilise the overall macro and micro situation in Ukraine.

Key words: *banking, finance, management, crisis, economy.*

Постановка проблеми. Наразі, практика діяльності фінансового та банківського сектора України показує позитивну тенденцію адаптації роботи закладів даної сфери до умов повномасштабної війни. Банківські установи на постійній основі надають кредитні послуги, підтримують роботу клієнтської мережі, зберігають операційну ефективність, прибутковість та нарощують капітал. На кінець літа 2023 року ліквідність банківської системи підтверджує позитивну динаміку розвитку, так зокрема: коефіцієнти короткострокової ліквідності в середньому втричі перевищують мінімальні вимоги; величина грошових запасів населення на банківських рахунках є стабільною; поліпшилися строкова структура банківських вкладень населенням за рахунок дій підтримки зі сторони НБУ; збільшення відсоткових ставок та більші обсяги коштів на рахунках клієнтів зумовили значне зростання витрат банків на фондування від бізнесу; відбувається мінімізація частки кредитів рефінансування та зовнішніх позик у зобов'язаннях банків тощо. За таких умов виникає необхідність додаткового вивчення питання щодо управління ліквідністю банківського сектору в умовах війни та пошуку інноваційних рішень у напрямку розвитку банківського сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичним базисом розвитку банківської системи України є праці багатьох українських авторів, так, автори Баришевська І.В. та Камашев А.В. вважають, що «Сучасний стан економіки України вимагає надійної та ефективної банківської системи, яка відіграє ключову роль у стабілізації фінансової системи, спираючись на яку можна вирішувати нагальні економічні та соціальні проблеми розвитку суспільства» [1, с. 7]. «Стан банківської системи має визначальне значення в умовах розвитку національної економіки. Тому забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити Україні на шляху до євроінтеграції» – зазначає Ягупова К.А. [2, с. 72]. Блажівська А.С., Сидорчук І.П. наголошують на тому, що банківська система України сьогодні знаходиться в нестабільному стані і вимушена працювати в умовах фінансово-економічної і банківської криз – і зазначають – «незважаючи на високу стійкість і швидке пристосування фінансових установ до нових умов, може принести багато неприємностей українським банкам у майбутньому [3, с. 28].

Питання інноваційної діяльності у банківській сфері України було предметом дослідження таких авторів як: Гетель В.В., Добровольська О.В., які зазначають, що «На сьогоднішній день інноваційний розвиток банківського сектора – важливий напрямок модернізації діяльності комерційних банків і економіки в цілому [4, с. 37]; Бондаренко Л.П., Політило М.П. – «Наразі банківську систему виокремлюють як головну структуру ринкової економіки. Для досягнення конкурентних переваг необхідно слідувати процесу впровадження інновацій за допомогою нових досягнень науки і різних технологій [5, с. 6]; Золотарьова О.В., Чекал А.А. – «Головна роль розвитку інновацій полягає в забезпеченні домінуючого положення на ринку комерційним банкам, які практикують інноваційну діяльність» [6, с. 114]; Коваль Я.С. – «В основу інноваційної моделі розвитку банківської системи має бути покладено забезпечення науково-

технічного, соціального та економічного потенціалу, залучення міжнародного досвіду та знань українських фахівців для реформування, економіки, впровадження високих стандартів життя для кожного громадянина» [7, с. 16]; Погореленко Н.П. – «Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій, застосовуються інноваційні канали збуту та методи реклами [8, с. 203]. Зважаючи на проведений аналіз інформаційних та наукових ресурсів на дану тематику, варто зауважити на тому, що в умовах українських реалій банківська сфера потребує інноваційних рішень та подальшого удосконалення банківської діяльності, що породжує проблему у більш детальному вивченні питання розвитку банків в Україні та проведенні ґрунтовних досліджень у даному напрямку.

Основною метою статті є вивчення питання щодо управління ліквідністю банківського сектору в складних економічних умовах. **Завдання дослідження** полягає в аналізі реалій банківської сфери України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабільна й ефективна фінансова система, якій довіряють громадяни країни та бізнес-структури є однією з базових умов для розвитку економіки. Особливо це актуально в умовах сьогодення, коли Україна переживає повномасштабне вторгнення Росії на її територію. Наразі, Національний банк України усіма силами сприяє фінансовій стабільності, допомагаючи фінансовій системі ефективно виконувати свої функції та бути стійкою до криз [9]. Згідно «Звіту про фінансову стабільність» від Національного банку України, схваленим Комітетом з фінансової стабільності 27.06.2023 р. [10], варто зазначити, що незважаючи на те, що Україна несе значні збитки від воєнних дій, що ведуться на її території, банківська діяльність у 2022 р., все таки була прибутковою, а у 2023 р. прибутки банківської галузі навіть

зросли. Основною причиною такої ситуації стало підняття відсоткових ставок по високоліквідних активах. Разом з тим, були стабільними й доходи від кредитування бізнес-діяльності малих підприємницьких структур. Даний вид банківських операцій дав змогу забезпечити стабільний рівень процентної маржі, незважаючи на зростання вартості фондування. Указане забезпечило банківським установам певні комфортні умови перед можливим зниженням процентних ставок, тим самим, мінімізувавши ризики прибутковості.

На початок червня 2023 року українські банки зберегли значний запас високоліквідних активів навіть попри суттєве підвищення вимог НБУ до обов'язкових резервів. Коефіцієнти ліквідності, як в українській гривні так і в іноземних валютах, більш ніж утричі перевищували мінімальні вимоги. Структура високоліквідних активів змістилася на користь довших інструментів: значні обсяги коштів банки вклали в тримісячні депозитні сертифікати та бенчмарк-ОВДП. Основними джерелами поповнення коштів стали бізнес-ресурси, а от надходження коштів населення до банків значно сповільнилися. Натомість банки поліпшили строкову структуру вкладів населення. Тож ризик ліквідності для системи загалом помірний [10]. Станом на 01.06.2023 р. банківський сектор України є високоліквідним (рис. 1).

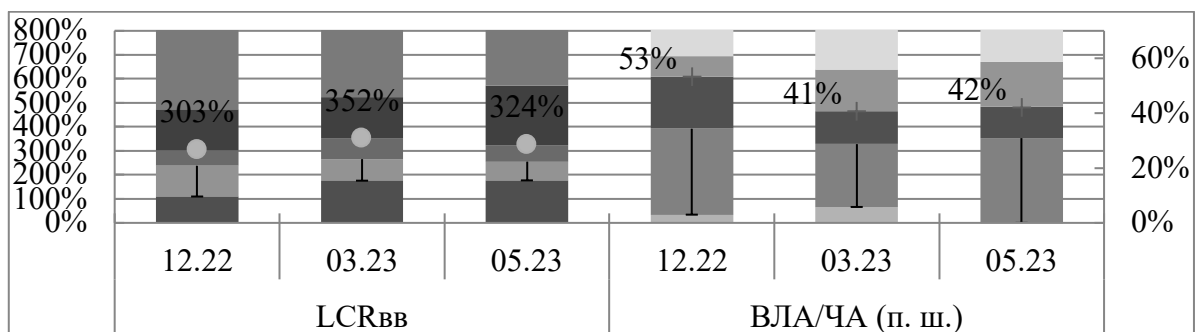

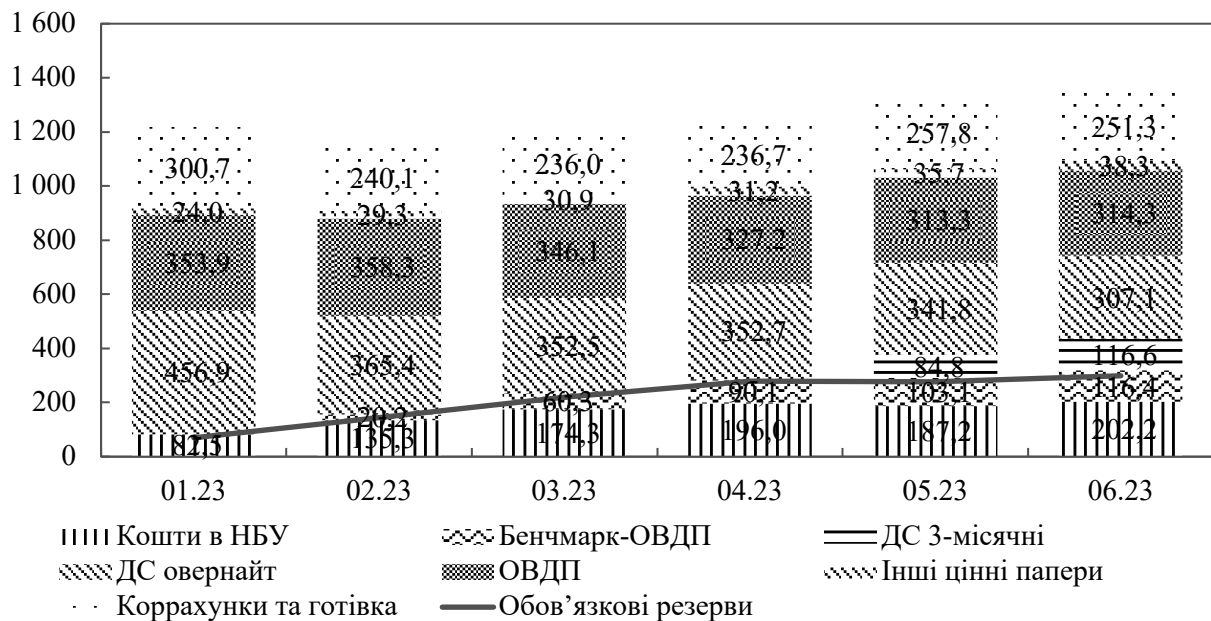
Рис. 1. Розподіл LCR у всіх валютах та частки високоякісних ліквідних активів (ВЛА) у всіх валютах у чистих активах (ЧА), (01.12.2022 р. – 01.06.2023 р.)*

*Грані прямокутника – перший та третій квартилі розподілу. Лінія всередині прямокутника – медіана. Нижні лінії поза прямокутником – мінімальне значення.

Джерело: [9]

Норматив короткострокової ліквідності LCR у всіх валютах у середньому по сектору більше ніж втричі перевищує мінімальне значення. Достатній запас високоякісних ліквідних активів мають банки усіх груп завдяки припливам коштів клієнтів. Останні формують уже понад 90% зобов'язань. Банки не потребують інших ресурсів тож повертають кредити рефінансування Національному банку та скорочують зовнішні борги. Частка рефінансування у зобов'язаннях у червні становила уже менше 1%. Зовнішні борги банків з початку 2022 року також скоротилися на майже 14% – їхня частка в зобов'язаннях становить вже менше 2% – найнижча з першої половини 2004 року. В умовах війни ринок зовнішніх залучень фактично закритий для банків. Однак вітчизняні фінустанови не відчувають браку ресурсів з внутрішнього ринку, у тому числі і в іноземній валюті [10].

Структура гривневих високоліквідних активів змінюється у відповідь на рішення НБУ (рис. 2). Так, наприкінці травня порівняно з 01.01.2023 р. обсяг високоякісних ліквідних активів знизився на 9%. Основна причина такої зміни – запроваджені НБУ заходи для зв'язування ліквідності. Насамперед з 01.01.2023 р. відбулося значне підвищення вимог до обов'язкового резервування, найпомітніше за короткостроковими коштами населення. Тож банки були змушені частину високоякісних ліквідних активів трансформувати в кошти на коррахунку в НБУ. Разом із тим, банки отримали змогу покрити частину вимог до обов'язкових резервів спеціальними бенчмарк-ОВДП, які приносять ринкову дохідність. Тож більшість банків майже повністю використала ліміт придбання бенчмарк-ОВДП для їх включення в покриття обов'язкових резервів. Обсяг цих інструментів сягнув 116 млрд грн або 4,7% чистих активів. Менш активно придбавали бенчмарк-ОВДП іноземні банки, через обмеження на інвестування у державні цінні папери, встановлені материнськими банками [10].

**Рис. 2. Високоліквідні активи та їх частка у чистих активах, млрд. грн.,
 (01.01.2023 р. – 01.06.2023 р.)***

*У банках, платоспроможних на кожну звітну дату. У відсотках вказано частку у структурі активів

Джерело: [9]

Додатково у квітні 2023 року НБУ змінив операційний дизайн монетарної політики та запровадив тримісячні депозитні сертифікати з дохідністю, вищою ніж за інструментами овернайт. Тож банки вже вклали 117 млрд грн у новий довший інструмент. Щоб мати доступ до цього інструменту банки докладають зусиль для залучення коштів фізичних осіб на термін понад три місяці. Зростання частки високоліквідних активів, що представлені довшими інструментами, не створює додаткового тиску на ліквідність банків, адже під заставу цих паперів можна легко отримати рефінансування. Валютні високоліквідні активи складаються переважно з коштів на коррахунках в іноземних банках інвестиційного класу, валютних ОВДП та готівки. Разом з тим, від 01.01.2023 р. вступила у дію норма, відповідно до якої частка коррахунків у банках інвестиційного класу не має перевищувати 80% високоліквідних активів для цілей розрахунку LCR в іноземних валютах. Це змусило банки інвестувати частину коштів із рахунків в іноземних банках у суверенні облігації, передусім США.

Оскільки дохідності за цими цінними паперами нині високі, це не погіршило маржинальність валютних операцій для банків. Норматив короткострокової ліквідності LCR в іноземних валютах зростає, медіанне значення у секторі більше ніж втричі перевищує мінімальні вимоги. Більша частина високоліквідних коштів в іноземній валюті зосереджена у банках з іноземним капіталом [10].

Варто зауважити, що гривневі кошти населення майже не зростають, але їх строкова структура покращується (рис. 3).

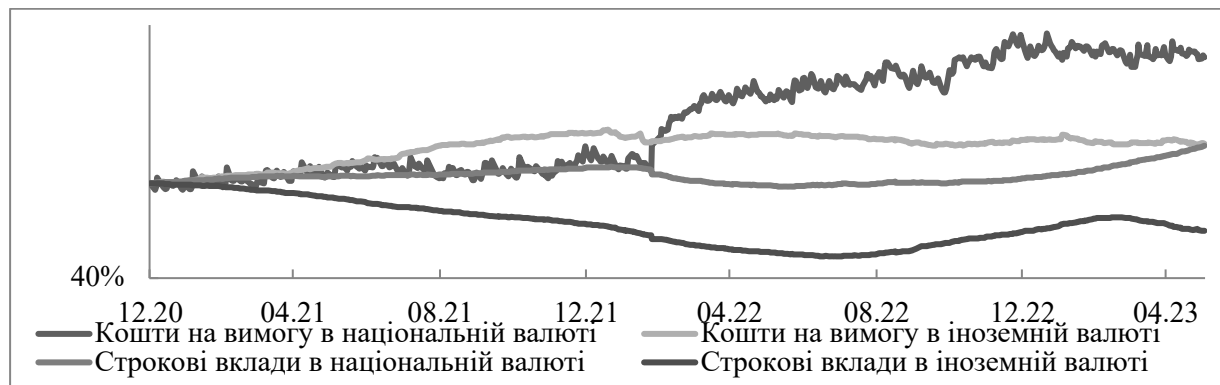

Рис. 3. Динаміка вкладень коштів фіз. осіб, (31.12.2020 р. – 01.04.2023 р.), %

Джерело: [9]

Так, на початку 2023 р. гривневі кошти населення в банках ледь зросли. Насамперед це пов'язано зі зміною політики оплати праці військовим, виплати яким були рушієм зростання ліквідності торік. Нерівномірність припливів коштів населення між групами банків зберігається – переважно кошти надходять до державних та приватних банків. Незначному нарощенню вкладів останніми місяцями сприяв приплив строкових депозитів [10].

Від початку року темпи приросту строкових гривневих депозитів населення відчутно зросли (рис. 4). Цьому сприяло підвищення банками відсоткових ставок за довгими депозитами (подекуди зі зниженням за короткими) у відповідь на зміни в монетарній політиці НБУ. З початку року роздрібні строкові кошти в гривні зросли на 19%, а їхня частка – на

близько 5 в. п. – до 35%. Ця тенденція відповідає прагненню НБУ підвищити частку строкових вкладень у загальних коштах населення [10].

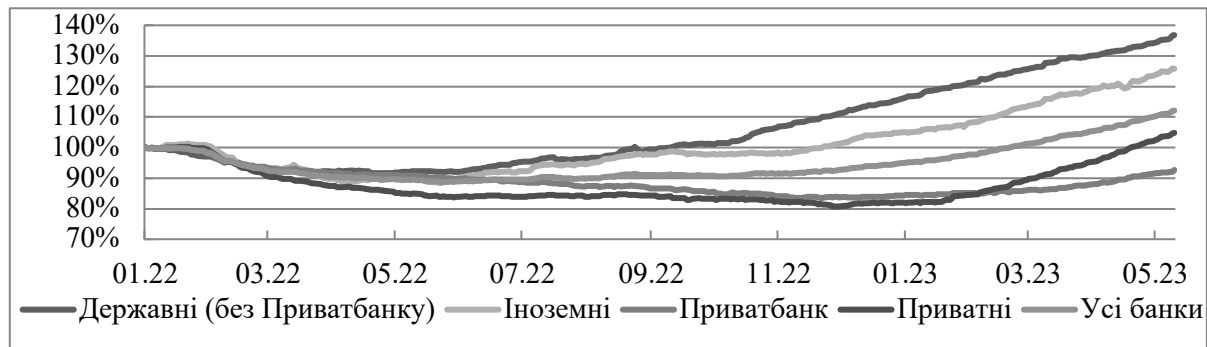

Рис. 4. Строкові гривневі кошти фіз. осіб, (01.01.2022 р. – 01.05.2023 р.), %

Джерело: [9]

Також, слід зауважити на тому, що популярність валютних вкладів серед населення знизилася (рис. 5). Із стабілізацією валютного ринку та скороченням розриву між готівковим та офіційним валютним курсом, населення втрачає мотиви купляти безготівкову валюту на депозити. Крім того, з огляду на підвищення депозитних ставок строкові вклади в гривні виглядають привабливішими за валютні. Тож завершення строків старих вкладів та значне сповільнення припливу нових визначили тенденцію до зниження обсягів строкових депозитів в іноземній валюті. Разом із тим, кошти з поточних рахунків не забирають. Внаслідок цього обсяги фондування від населення в іноземній валюті для банків майже не змінилися. Як і раніше, більшість цих коштів банки зберігають у високоліквідних активах адже валютного кредитування майже немає. Тож банки не зацікавлені в нарощуванні валютних вкладів і зберігають ставки за ними майже на нулі. Водночас додаткових ризиків ліквідності для банків ця складова фондування не створює [10].

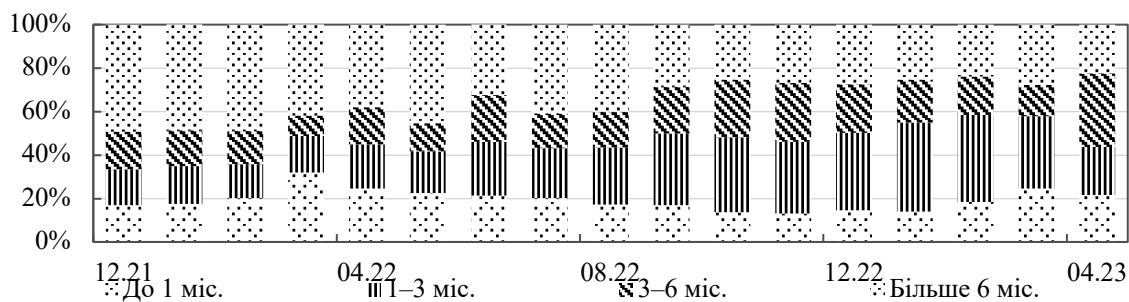

Рис. 5. Структура депозитів та валютних вкладів серед населення,

(01.01.2022 р. – 01.05.2023 р.), %

Джерело: [9]

Наразі, нарощення фондування відбувається за рахунок коштів корпорацій. Приріст коштів корпорацій останнім часом жвавіший, ніж коштів населення (рис. 6).

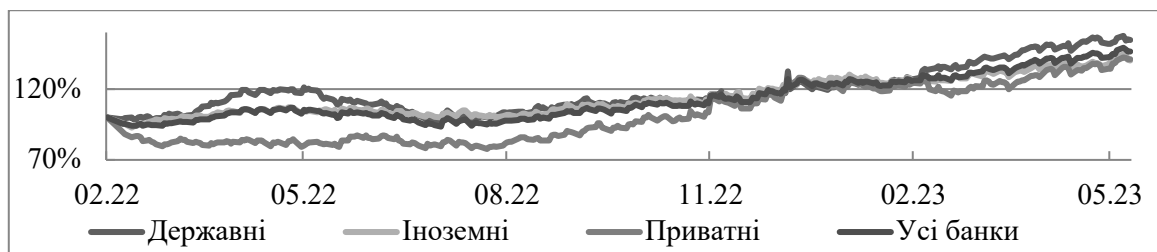

Рис. 6. Гривневі кошти суб'єктів господарювання за групами банків,

(01.01.2022 р. – 01.01.2023 р.), %

Джерело: [9]

Це пов'язано з одного боку з відновленням доходів, з іншого – з помірними потребами підприємств у їх використанні. При проведенні опитування банківських установ про умови фондування [11], банки зазначають, що основним рушієм приросту є пропозиція зі сторони самих корпорацій. З початку року до червня як гривневі так і валютні кошти корпорацій зросли майже на 20%. Залишки зростають у банках усіх груп. Загалом частка депозитів бізнесу в загальній структурі зобов'язань банків зросла з 01.01.2022 р. на 5 в. п. – до понад 49% і з 01.01.2023 р. вперше від початку повномасштабної війни перевищила частку коштів населення. Насамперед нарощують залишки банки, для яких кошти бізнесу – це основне джерело фондування. Конкуренція за кошти підприємств між

банками досить активна, аби утримати клієнтів банки вимушені підвищувати ставки [10]. Тому варто підсумувати, що якщо українська економіка не буде відчувати якихось інших економічних девальвацій, і допомога ззовні буде надходити у тому ж об'ємі, як є наразі (мається на увазі підтримка країн Євросоюзу та Європейського банку реконструкції та розвитку), то грошові надходження у банківську сферу будуть підтримуватися на тому ж рівні, що в деякій мірі стабілізуватиме загальну макро- та мікро- ситуацію в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Провівши дослідження стану банківського сектору України у воєнний період, варто зазначити, що для забезпечення фінансової стабільності в умовах сьогодення, необхідним аспектом у даній сфері є злагоджені зусилля та тісна координація дій усіх учасників фінансового ринку: банків, небанківських фінансових установ, Національного банку та інших регуляторів ринку. Разом з тим, необхідною є адекватна підтримка органів державної влади та місцевого самоврядування. Також, варто дотримуватися рекомендацій Національного банку України, які розроблені для умов воєнного періоду. Так, зокрема Нацбанком України рекомендується [10]:

1) органам державної влади: надалі виконувати зобов'язання відповідно до програми з МВФ та домовленості з іншими донорами; забезпечити розвиток ринку внутрішніх ринкових запозичень; сприяти реалізації стратегії розвитку фінансового сектору; зберігати доступ широкого кола підприємств МСБ та банків до державних програм підтримки бізнесу.

2) фінансовим установам: відновлювати кредитування бізнесу та населення; зберігати консервативну оцінку кредитних ризиків; підготуватися до розрахунку ринкового ризику та виконання вимог до капіталу на його покриття; посилити увагу до управління ризиками інформаційної безпеки та інформаційно-комунікаційних технологій (ІСТ);

страховикам виконувати чинні стандарти МСФЗ та оновлені регуляторні вимоги; неухильно дотримуватися вимог НБУ під час дії воєнного стану, зокрема стосовно санкційного законодавства та валютного контролю; своєчасно інформувати НБУ про порушення вимог до капіталу та/або ліквідності та про ризики такого порушення; підтримувати актуальність планів безперервної діяльності та планів відновлення діяльності.

Література

1. Баришевська І.В., Камашев А.В. Банківська система України: реалії та перспективи. *Modern Economics*. 2017. № 5. С. 6-12.
2. Ягупова К.А. Банківська система України: реалії та перспективи. *Культура народів Причорномор'я*. 2014. № 267. С. 71-74.
3. Блажієвська А.С., Сидорчук І.П. Ризики під час здійснення біржової діяльності. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць*. Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 28-30.
4. Гетель В.В., Добровольська О.В. Фінансові інновації у банківському секторі. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць*. Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 36-39.
5. Бондаренко Л.П., Політило М.П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 5-8.
6. Золотарьова О.В., Чекал А.А. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх запровадження в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 16. С. 112-115.
7. Коваль Я.С. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування державного механізму. *ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки*. 2019. № 6. С. 15-20.

8. Погореленко Н.П. Фінансові інновації у розвиток банківського сектору. *Комунальне господарство*. 2012. №54. С. 200-205.
9. Про фінансову стабільність. *Національний банк України: вебсайт*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about> (дата звернення: 17.10.2023).
10. Звіт про фінансову стабільність станом на 27.06.2023 р. Комітет з фінансової стабільності. *Національний банк України: вебсайт*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4 (дата звернення: 17.10.2023).
11. Опитування про умови банківського кредитування, II квартал 2023 року. *Національний банк України: вебсайт*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q2-2023.pdf?v=4 (дата звернення: 17.10.2023).

References

1. Baryshevsjka, I.V. & Kamashev, A.V. (2017). Bankivsjka systema Ukrajinu: realiji ta perspektyvy [The banking system of Ukraine: realities and prospects]. *Modern Economics*, 5, 6-12 [in Ukrainian].
2. Jaghupova, K.A. (2014). Bankivsjka systema Ukrajinu: realiji ta perspektyvy [The banking system of Ukraine: realities and prospects]. *Kuljtura narodiv Prychornomor'ja – Culture of the Black Sea peoples*, 267, 71-74 [in Ukrainian].
3. Blazhijevsjka, A.S. & Sydorchuk, I.P. (2022). Ryzkyk pid chas zdijsnennja birzhovoji dijajlnosti [Risks in the course of exchange activities]. *Finansovi aspekty rozvytku ekonomiky Ukrajinu: teorija, metodologhija, praktyka: zbirnyk naukovykh pracj – Financial Aspects of Ukraine's Economic Development: Theory, Methodology, Practice: A Collection of Scientific Papers*. Khmeljnycjkyj: KhNU [in Ukrainian].
4. Ghetelj, V.V. & Dobrovoljsjka, O.V. (2022). Finansovi innovaciji u bankivsjkomu sektori [Financial innovations in the banking sector]. *Finansovi aspekty rozvytku ekonomiky Ukrajinu: teorija, metodologhija,*

- praktyka: zbirnyk naukovykh pracj – Financial Aspects of Ukraine's Economic Development: Theory, Methodology, Practice: A Collection of Scientific Papers*. Khmeljnyckyj: KhNU [in Ukrainian].
5. Bondarenko, L.P. & Politylo, M.P. (2018). Bankivskij innovaciji jak neobkhidnistj efektyvnogho funkcionuvannja bankivskogho rynku [Banking innovations as a necessity for the effective functioning of the banking market]. *Investyciji: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 3, 5-8 [in Ukrainian].
 6. Zolotarjova, O.V. & Chekal, A.A. (2016). Innovacijni bankivskij produkty ta specyfika jikh uprovadzhennja v Ukrajini [Innovative banking products and specifics of their implementation in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Khersonskogho derzhavnogho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 16, 112-115 [in Ukrainian].
 7. Kovalj, Ja.S. (2019). Bankivskij innovaciji jak neobkhidnistj efektyvnogho funkcionuvannja derzhavnogho mekhanizmu [Banking innovations as a necessity for the effective functioning of the state mechanism]. *ΛΟΓΗΟΣ. Mystectvo naukovoji dumky – ΛΟΓΟΣ. The art of scientific thought*, 6, 15-20 [in Ukrainian].
 8. Poghorelenko, N.P. (2012). Finansovi innovaciji u rozvytok bankivskogho sektory [Financial innovations in the development of the banking sector]. *Komunaljne ghospodarstvo – Municipal services*, 4, 200-205 [in Ukrainian].
 9. Pro finansovu stabil'nist' [About financial stability]. *National Bank of Ukraine*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about> [in Ukrainian].
 10. Zvit pro finansovu stabiljnistj stanom na 27.06.2023 [Financial stability report as of 06/27/2023]. *National Bank of Ukraine*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4 [in Ukrainian].
 11. Opytuvannja pro umovy bankivskogho kredytuvannja, II kvartal 2023 roku [Bank Lending Conditions Survey, Q2 2023]. *National Bank of*

Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q2-2023.pdf?v=4 [in Ukrainian].